

กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์สำหรับครูสังคมศึกษา

The Learning Management Process According to Buddhism, School of Social Studies

สุรัชย์ แก้วคุณ Surachai Kaewkoon

ศักดิ์ดา งานหมั่น Sakda Nganman

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

sakda.ngan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นยุคแห่งโลกาภิวัตน์ที่มีระบบทุนนิยมขับเคลื่อนให้เกิดการแข่งขัน ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยในด้านความเจริญทางจิตใจ ไม่มีความสมดุลกับความเจริญทางวัตถุ ผู้คนหลงลืมหลักธรรมของศาสนาจนเกิดเป็นปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในที่สุด สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการไม่บรรลุผลสำเร็จตามจุดหมายของการศึกษาในด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างชัดเจน ดังนั้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์สำหรับครูสังคมศึกษาเพื่อปลูกฝังจริยธรรมในผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21 จึงเป็นแนวทางสำคัญเพื่อสร้างจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนยุคใหม่ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อช่วยเหลือลดทอนพฤติกรรมของพลเมือง ให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบสุขและเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติสืบต่อไป

คำสำคัญ : กระบวนการจัดการเรียนรู้, แนวพุทธศาสตร์, ครูสังคมศึกษา.

Abstract

Today's society is a globalized era, with capitalism codifying competition making each person demand mentally demanding that no one else can. Having to do these things will result in the failure to fulfill the lessons of the study that must be done Therefore, the Buddhist learning management process for social studies teachers to instill ethics in the 21st century learners is an important guideline to create awareness among the new generation of children and youth to be aware of

changes in knowledge, skills and A good attitude in applying Buddhist principles to life in order to help shape the behavior of citizens. to be able to live together in society with peace and progress of the nation

Keywords: learning management process, Buddhist concept, social studies teacher.

บทนำ

สังคมไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ มุ่งเน้นให้ศาสนิกชนปฏิบัติตนในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยการนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเรื่อยมาตั้งแต่อดีตกาล อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ที่เต็มไปด้วยสื่อ เทคโนโลยี และการสื่อสารที่มีความทันสมัย สะดวก รวดเร็ว ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม อาทิ การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน การเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การแก่งแย่งแข่งขัน การทะเลาะวิวาท การขาดระเบียบวินัย การขาดความรับผิดชอบ ฯลฯ เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กและเยาวชนได้เห็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสม อันเนื่องมาจากการขาดภูมิคุ้มกันในการเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี ก่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมของคนไทยลดลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550: 1-2) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการขัดเกลาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้เรียนยุคใหม่ให้เป็นพลเมืองที่สมบูรณ์เพื่อก้าวทันการเป็นพลวัตดังกล่าว ดังหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 3-4) ได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรมมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารย์ พานิช (2555: 19) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะของบุคคลในศตวรรษที่ 21 ที่คนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัย และตลอดชีวิต คือ 3R ได้แก่ Reading (อ่านออก), (W)riting (เขียนได้) และ (A)Rithmetics (คิดเลขเป็น) 7C ได้แก่ Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity &

innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career & learning skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) ดังผลการวิจัยของ สมบูรณ์จารุณะ และอรพิน ศิริสัมพันธ์ (2558: 411) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพระพุทธศาสนานำรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายกลุ่มโดยใช้สื่อโสตทัศน์ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายกลุ่มโดยใช้สื่อโสตทัศน์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 รวมถึงแนวคิดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียนยุคใหม่ของ เสงี่ยมโกศยะ (2552: 1) ที่ได้กล่าวไว้ว่า คนเราถ้าไม่มีความรู้สึกผูกพันต่อ พ่อ แม่ ต่องานต่อแผ่นดินและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อเขา จะสอนเท่าใดก็คงไม่มีประโยชน์ เพราะเขาจะเกิดความสำนึกในหน้าที่ ในคุณค่าของชีวิต คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะแม้ชีวิตของเขาเอง เขาก็ไม่รับผิดชอบเสียแล้ว เขาจะไปรับผิดชอบในหน้าที่ของเขาที่ต้องทำความดีและให้ความดีแก่สังคมที่ได้รับประโยชน์ได้อย่างไร ดังนั้นจริยธรรมที่ควรปลูกฝังผู้เรียนยุคใหม่ต้องประกอบไปด้วยความมีวินัย รักสุขภาพระเบียบในสังคม ความมีศีลธรรม ความมีคุณธรรม และมีจรรยาบรรณวิชาชีพ จึงสามารถพัฒนาผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมอย่างปกติสุขได้

อาจกล่าวได้ว่าครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ในการปลูกฝังและหล่อหลอมทางด้านความรู้ทางสติปัญญาและทางจิตใจที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนตระหนักถึงการนำหลักธรรมไปใช้ปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดีมีจริยธรรมที่ดงามเพื่อที่จะได้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีมีประสิทธิภาพของบ้านเมืองและประเทศชาติในอนาคต

ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน มีความเกี่ยวเนื่องและซ้อนทับกันอยู่และมักจะใช้ควบคู่กันไป ในความหมายแล้วคำสองคำนี้มีความแตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนในความหมายของคำว่า “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” มีนักการศึกษาทั้งในประเทศและ

ต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ประการแรก ความหมายของคำว่า “คุณธรรม” จอห์นดีวี่ (John Dewey, 1975: 12) ได้กล่าวว่า คุณธรรมคือหลักความประพฤติที่มีการฝึกอบรมให้เป็นพลเมืองดี โดยเน้นที่รายบุคคลเท่ากับที่ตระหนักถึงผลทางสังคมเพื่อบำรุงรูปแบบของสังคมนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2525 : 10) กล่าวไว้ว่า หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการกระทำความดี หรือเป็นพฤติกรรมที่ดีซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความเสียสละ ความมีน้ำใจ ความเกรงใจ ความยุติธรรมความรักเด็ก และรักเพื่อนมนุษย์ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นต้น รวมถึงแนวคิดของ พระมหาอดิสร ธิรสีโล (2540: 55) ได้อธิบายไว้ว่า คุณธรรมเป็นความดีสูงสุด ปลุกฝังอยู่ในอุปนิสัยอันดีงามอยู่ในจิตสำนึกอยู่ในความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี อันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง ควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกตามความปรารถนา ดังแนวคิดของ สมพร เทพสิทธิ (2542: 1) ได้อธิบายคุณธรรมว่า เป็นกุศลธรรมเป็นธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์และความสุข เป็นธรรมอันพึงเจริญคือ ทำให้เกิดมีขึ้น ตรงข้ามกับอกุศลธรรม ซึ่งเป็นธรรมฝ่ายชั่วทำให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เป็นธรรมที่ควรละ และระวังอย่าให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544: 115-116) ได้กล่าวว่า คุณธรรมคือสิ่งที่บุคคลยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามมีประโยชน์มากและมีโทษน้อย คุณธรรมในแต่ละสังคม อาจจะแตกต่างกัน เพราะการเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และศาสนา ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมจึงเป็นความดีอันสูงสุดที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของมนุษย์ทั่วไป ว่าสิ่งใดควรประพฤติ สิ่งใดไม่ควรประพฤติ โดยผ่านประสบการณ์จากการได้สัมผัสที่จะแสดงออกมาจากการกระทำทางกาย วาจา และใจ ของแต่ละบุคคลเพื่อควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกตามความปรารถนา ซึ่งคุณธรรมเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ประการที่สอง ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ได้มีผู้รู้และนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976: 4-5) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่าจริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการกระจายสิทธิ และหน้าที่อันเท่าเทียมกันโดยมิได้หมายถึงเกณฑ์ที่บังคับทั่วไป แต่เป็นเกณฑ์ซึ่งมีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับรู้ไว้ในทุกสภาพการณ์ไม่มีการขัดแย้ง พันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพต่อสิทธิข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พุทธทาสภิกขุ อินทปัญโญ (2514: 17) กล่าวไว้ว่า จริยธรรมหรือศีลธรรม เป็นระเบียบที่มุ่งปฏิบัติให้เกิดความผาสุก ความสงบสุข ในสังคมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมนุษย์ได้ทำขึ้น บัญญัติขึ้น แต่งตั้งขึ้นตามเหตุผลของมนุษย์ หรือตามความต้องการของมนุษย์นั่นเอง ตลอดจนความรู้สึกรู้จักคิดอัน

ถูกต้องดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและบุคคลทั่วไป (พระมหาอดิศร ถิรสีโล 2540: 55) นอกจากนี้ จริยธรรมเป็นลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และมีขอบเขตพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ที่สังคมต้องการไม่ให้มีอยู่ในสมาชิก เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจในการกระทำนั้นว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมส่วนอีกประเภทหนึ่ง เป็นลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมเป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามจำกัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นความประพฤติหรือการกระทำของมนุษย์ที่ถูกต้องเหมาะสมในการทำคุณงามความดีตามที่สังคมมุ่งหวังซึ่งเป็นหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมพึงประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมเพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคม ดวงเดือน พันธมนาวิน (2544: 2)

จากความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมสรุปได้ว่า คุณธรรมมีลักษณะทางนามธรรม เป็นความรู้สึกลึกซึ้งทางจิตใจ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในแต่ละบุคคล เช่น ความโอบอ้อมอารี การอยากแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นความใจเย็น เป็นต้น ส่วนจริยธรรมมีลักษณะทางรูปธรรมที่ชัดเจนกว่า เป็นพฤติกรรมที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาที่แสดงออกด้วยการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ เช่น การมีสัมมาคารวะรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน การแต่งกายสุภาพ เป็นต้น ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในผู้เรียน ครูผู้สอนจำเป็นต้องอบรมกริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม เพื่อให้ผู้เรียนดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มน้าให้บุคคลมุ่งกระทำความดี และเว้นความชั่ว มีแนวทางการประพฤติอยู่ในเรื่องของความดีความถูกต้อง โดยคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของคนในฐานะพลเมืองของสังคม

การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21

การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชน จำเป็นต้องเริ่มแต่เด็กจากบุคคลรอบข้างอย่างต่อเนื่องผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นโรงเรียนควรมีหลักและวิธีการ รวมทั้งการจัดหาหัวข้อคุณธรรม จริยธรรมสำหรับการอบรมสั่งสอนผู้เรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในด้านต่างๆ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความประพฤติที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ฯลฯ ดังแนวคิดของแสง จันทร์งาม (2524: 223) ได้สรุปเรื่องการอบรมจริยธรรมในโรงเรียนไว้ว่า ตอนเช้าแถวเคารพธงชาติ ครูใหญ่หรือผู้ได้รับมอบหมายควรหาเรื่องต่าง ๆ

ทั้งในอดีตและปัจจุบันมาเล่าให้ผู้เรียนฟังวันละเรื่อง และสรุปด้วยจริยธรรมที่ประทับใจถึงแม้จะเป็นจริยธรรมอันเดียวกันแต่เรื่องประกอบต่างกัน ก็เล่าซ้ำได้ การที่ผู้เรียนได้ยินอยู่เสมอแม้จะไม่ชอบหรือไม่อยากฟังก็จะค่อย ๆ ซึมซับเข้าไปอยู่ในจิตใต้สำนึก และมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของผู้เรียนโดยไม่รู้ตัว การสั่งสอนที่ควรกระทำอยู่เสมออันนั้นอาจจะไม่เห็นผลทันที แต่จะเห็นผลเมื่อถึงเวลานอกจากนี้ โรงเรียนควรจัดให้มีการอบรมคุณธรรม และจริยธรรมแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอโดยจัดเป็นโครงการต่างๆ ได้แก่ การอบรมหน้าเสาธงตอนเช้า การอบรมในช่วงโมงโฮมรูม การเชิญวิทยากรบรรยายพิเศษ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การอบรมเกี่ยวกับการพยาบาลเบื้องต้น การอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การอบรมเกี่ยวกับการรักษาสาธารณสุขสมบัติ การส่งเสริมการประหยัดและการออมทรัพย์ เป็นต้น รวมถึงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมการใช้ห้องสมุดเพื่อส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมกีฬา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวภาษาตำบลเพื่อประโยชน์ เป็นต้น นอกจากนี้แนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2539: 244-254) ได้กล่าวถึงการพัฒนามนุษย์ไว้ว่า จะต้องพัฒนาให้ครบพร้อมกัน 3 ด้านคือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ทั้ง 3 ด้านเป็นการดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์อิงอาศัยเป็นปัจจัยส่งผลต่อกันและต้องพัฒนาไปด้วยกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) พฤติกรรม สำหรับพฤติกรรมที่ดีงาม เช่น ความมีวินัย ไม่เบียดเบียน การประกอบสัมมาอาชีพการรู้จักประมาณ เป็นต้น เป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญาออกงาม 2) จิตใจ สำหรับจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นตัวชี้ว่าพฤติกรรม สภาพจิตที่พอใจมีความสุขทำให้พฤติกรรมความมั่นคง มีปัญญาที่จะได้ผลต้องอาศัยสภาพจิตที่พอเหมาะ 3) ปัญญา เป็นตัวแก้ปัญหาเป็นตัวจัดปรับพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี เป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งอิสรภาพและสันติสุข ต้องพัฒนาควบคู่และอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ เช่น 3.1) ชักนำผู้เรียนให้รู้จักคิดตามคิดตอบในเรื่องที่ว่าคืออะไร เป็นอย่างไรเป็นมาอย่างไร เป็นเพราะอะไร เพื่ออะไร เป็นต้น 3.2) พฤติกรรมที่ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติหรือสอนให้ทำควรเป็นไปด้วยความรู้ความเข้าใจ เหตุผลคุณค่าหรือประโยชน์ ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาปัญญาแล้วจะทำให้เกิดความพอใจ เต็มใจ ตั้งใจทำให้เกิดผลดีทางใจซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นยังยืนมั่งคงด้วย 3.3) พัฒนาปัญญาที่รู้เขารู้เราและชีวิตตามความเป็นจริง เข้าถึงความเป็นจริงของธรรมชาติไม่ยึดติดสิ่งปรุงแต่ง ทาจิตใจให้เป็นอิสระ มีความสุขเต็มอิมในตัวโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอก และสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ตนและโลก

จากการเสริมสร้างจริยธรรมในเด็กไทยสรุปได้ว่า การดำเนินการอบรมสั่งสอนจริยธรรมในผู้เรียนควรมุ่งเน้นทั้งในและนอกห้องเรียนให้ประพฤติปฏิบัติ โดยครูสังคัมศึกษาหาหน้าที่คอยให้คำแนะนำสิ่งที่ตั้งถามอย่างสม่ำเสมอทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติครอบคลุม 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญาเพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมจนเป็นนิสัยติดตัว ด้วยวิธีการนำสื่อและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ การจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่นการนำข่าวเหตุการณ์ปัจจุบันมาชวนคิด ชวนสนทนา เพื่อฝึกฝนการรู้จักแยกแยะ การจำลองสถานการณ์เพื่อแก้ไขปัญหา การใช้การสืบสวนสอบสวน การส่งเสริมการอ่านหนังสือธรรมะ การประกวดมารยาทไทย การจัดโครงการคุณธรรมและจริยธรรม การเล่นเกมแข่งขันตอบคำถามธรรมะ ฯลฯ อีกทั้งการประเมินผลและวัดผลการจัดและการสอนจริยศึกษาทุกระยะตามสภาพจริง โดยให้สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน สื่อสารมวลชน และสถาบันอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการหล่อหลอมหรือวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน เป็นต้น

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไว้ดังนี้ชาเลื่อง วุฒิจันทร์ (2524: 72 - 176) ได้กล่าวว่า สถาบันหรือแหล่งที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างทางจริยธรรมและมีบทบาทเกี่ยวข้องในการเตรียมเยาวชนของเราให้เป็นผู้มีจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์นั้น ได้แก่ บุคคลและสถาบันทั้งปวงที่แวดล้อมเยาวชน ได้ดังนี้ 1) สถาบันครอบครัว อันได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ตลอดจนสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวจะเป็นแหล่งแรกที่หาหน้าที่ปลูกฝังและถ่ายทอดคุณลักษณะทางจริยธรรมให้แก่เด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็กซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏผลว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบได้รับความรักน้อย เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมากจะมีลักษณะเชื่อฟังสุภาพ เอื้อเฟื้อ แต่มีลักษณะขี้อาย เก็บตัว ใจน้อย และชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ ส่วนเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย จะไม่เชื่อฟัง ไม่มีความรับผิดชอบและขาดสมาธิ ในขณะที่เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล จะเป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าว รู้จักผิดชอบชั่วดีและรู้สึกพอใจเมื่อทำผิด 2) กลุ่มเพื่อน มีบทบาทสำคัญไม่น้อยในการสร้างค่านิยมและลักษณะทางจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กโดยเฉพาะเด็กที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่นกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลมาก ดังที่เพียเจท์กล่าวถึง “ขั้นยึดหลักแห่งตน” ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเขาซึ่งตรงกับช่วงที่ เด็กมีอายุระหว่าง 11 - 15 ปี ในขั้นนี้พัฒนาการทางสติปัญญาและประสบการณ์จากการมี บทบาทในกลุ่ม

เพื่อน จะทำให้ได้รู้จักคิดก่อนตัดสินใจและรู้จักตั้งกฎเกณฑ์ เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ส่วน โคลเบอร์กก็กล่าวไว้ในขั้นที่ 3 ของ“จริยธรรมระดับกฎเกณฑ์” ซึ่งเกิดในช่วงที่คนเรามีอายุประมาณ 10-13 ปี แรงจูงใจที่จะมีผลต่อพฤติกรรมของคนในขั้นนี้ก็คือ การได้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น โดยเฉพาะ กลุ่มคนที่ตนเองเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งกลุ่มคนที่คนในวัยนี้เกี่ยวข้องมากที่สุดก็คงจะได้แก่กลุ่มเพื่อนนั่นเอง 3) สื่อสารมวลชน หรือสื่อมวลชนทุกรูปแบบ อาทิ วิทย์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ บทเพลง หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ประเภทอื่นๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่ง หากจะอธิบายตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชนก็จะมี บทบาทในการสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมให้กับคนเราได้ด้วยการให้เรียนรู้ผ่านตัวแบบใน 2 ประเภท คือตัวแบบสัญลักษณ์จากภาพยนตร์และโทรทัศน์ เป็นต้น และตัวแบบที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์ ประเภทต่างๆ 4) สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้ความรู้ทั้งในด้านพุทธิศึกษา และจริยศึกษาแก่ เด็กและเยาวชนในวัยเรียนโดยสถาบันการศึกษาอาชีวศึกษาจริยศึกษาขึ้นเป็นวิชา หนึ่งในหลักสูตร หรืออาจส่งเสริมให้ครูทุกคนพยายามสอดแทรกจริยศึกษาในการสอนวิชาต่าง ๆ เพื่อ มุ่งสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมให้พัฒนาขึ้นในตัวผู้เรียนอย่างจริงจัง สำหรับในสังคมไทย กระทรวงศึกษาธิการได้ มีการกำหนดแนวทางในการจัดจริยศึกษาสำหรับสถาบันศึกษาระดับต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิเชียร พงษ์ประเสริฐ (2527: 463) ได้เสนอแนะหลักการพัฒนาคุณธรรม แก่เด็กและเยาวชนไว้ว่า ครอบครัวและโรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันเพื่อให้ทางโรงเรียน ได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนทุกๆ ด้าน เพื่อส่งเสริมและ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนอกจากนี้สื่อมวลชนต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทย์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ ถูกต้องแก่เยาวชนในปัจจุบัน

จากองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนั้น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักคือ 1) สิ่งแวดล้อมภายในครอบครัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูและความสัมพันธ์ภายใน ครอบครัว 2) สิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมเสริมหลักสูตร และบรรยากาศภายในสถานศึกษาและ 3) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์กับเพื่อน และการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน วิทย์ โทรทัศน์ภาพยนตร์ บทเพลง หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ประเภทอื่นๆ

กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์สำหรับครูสังคัมศึกษา

กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์สำหรับครูสังคัมศึกษา เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมของครูที่มุ่งเน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สัมผัส รับรู้ และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จากการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ชั้นเรียน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสู่ความเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เติบโตตามศักยภาพของผู้เรียนยุคใหม่ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สอดคล้องกับหลักการภาวนา 4 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547: 33) อันประกอบด้วย พัฒนาการทางด้านกาย (กายภาวนา) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) พัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) พัฒนาการทางด้านสังคัม (ศีลภาวนา) อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิตตามวิถีทางที่ดี สอดคล้องกับความเป็นจริงในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนในอนาคต โดยที่กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ มีนักวิชาการได้เสนอไว้มากมาย คือ สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 14-15) ได้เสนอ การจัดการเรียนรู้แบบเบญจขันธ์ที่เป็นการนำเอาหลักธรรมเรื่องขันธ์ 5 อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ มาประยุกต์ใช้ในการสอน โดยเบญจขันธ์ ได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบเบญจขันธ์อย่างเป็นระบบ สำหรับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบเบญจขันธ์ มีดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545: 176)

ขั้นที่ 1 กำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) โดยครูกำหนดสิ่งเร้า เป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้แล้วเกิดอารมณ์ความรู้สึก เป็นสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์

ขั้นที่ 2 รับรู้ (ขั้นเวทนา) ครูควบคุมสิ่งเร้าให้นักเรียนสัมผัสโดยอายตนะทั้ง 6 ให้ถูกช่องทางรับรู้อย่างแท้จริง และใช้คำถามการเรียนการสอนทางรับรู้

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามให้นักเรียนเพื่อแยกแยะว่ามีอะไรเกิดขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนสรุปความรู้สึกขั้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

ขั้นที่ 4 ตัดสินความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นให้ผู้เรียนพิจารณาความผิด ความถูก ความดีงาม ความชั่วร้าย ความเหมาะสม ควรประพฤติ และไม่ควรประพฤติ

ขั้นที่ 5 ก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ) เป็นขั้นใช้คำถามเพื่อโน้มน้าความดี หรือความรู้สึกอันชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจของตน เป็นคำถามให้นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตนเอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550: 6-7) ได้เสนอ กระบวนการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขานั้นจึงมีหลักการใหญ่ๆ 3 ประการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายวาจาและ
อาชีวะเรียกว่าอภิสีลสิกขา (เรียกกันง่ายๆ ว่า ศีล)

ขั้นที่ 2 การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพและ
สุขภาพของจิต เรียกว่า อภิจิตตสิกขา (เรียกง่ายๆ ว่า สมาธิ)

ขั้นที่ 3 การฝึกฝนอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความ
เป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ไขปัญหไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทา
จิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่างๆ ดับกิเลส ดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระ
ผ่องใสเบิกบาน เรียกว่าอภิปญญาสิกขา (เรียกกันง่ายๆ ว่า ปัญญา)

สมุน อมรวิวัฒน์ (2513: 47 – 48) ได้ให้แนวของการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาว่า เป็นการ
สอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 ศีล เป็นการควบคุมให้ผู้เรียนอยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกาย และวาจาให้อยู่ในสภาพ
เรียบร้อยเป็นปกติ พร้อมทั้งจะเรียน

ขั้นที่ 2 สมาธิ เป็นการให้ผู้เรียนรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ผู้เรียนตัด
สิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

ขั้นที่ 3 ปัญญา เป็นขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ การมีจิตแน่วแน่ ทำความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหา
จนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจ แก้ไขปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่อง
นั้นได้ถูกต้องตามเป็นจริง

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในผู้เรียน

การศึกษานับว่าเป็นกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อสกัดกั้นและแก้ไขปัญหให้ผู้เรียนเมื่อต้อง
เผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม จึงต้อง
ให้ผู้เรียนซึมซับอย่างต่อเนื่อง โดยครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติทั้งในชั้นเรียนและ
นอกชั้นเรียน อีกทั้งต้องการบูรณาการคุณธรรมและจริยธรรมที่หลากหลายให้สอดคล้องกับการจัดการ
เรียนรู้ในวิชา อาทิ การนิมนต์พระมาสอนธรรมะ พาผู้เรียนไปสวดมนต์ไหว้พระที่วัด การฝึกนั่งสมาธิ
อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้สวดมนต์ก่อนนอนทุกวันเพื่อการขัดเกลาจิตใจให้อ่อนโยน และส่งผลต่อการมี
สมาธิในการเรียนหนังสือ การฝึกคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหา ดัง
ผลการวิจัยของ อติรัตน์ รุ่งเจริญเกียรติ (2558: 1711) พบว่า หลังการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการ

เรียนการสอนแบบผสมผสาน นักศึกษามีความสามารถในการคิดขั้นสูงด้านการคิดวิเคราะห์และผล
การเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับแนวคิดของ กิตติชัย
สุธาสิโนบล (2558: 141-142) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูผู้สอนกับการจัดการเรียนการสอนตามแบบ
พุทธะไว้อย่างมีประสิทธิภาพ มีดังนี้ 1) จัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโมสะ) ที่เป็น
กัลยามิตรเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวมเพื่อพัฒนา
นักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญาผ่านระบบไตรสิกขาเพื่อความมั่งคั่งแห่ง
ปัญญา 2) เตรียมนักเรียนเพื่อให้เกิดความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้ง ซึ่งเกิดจากความมั่นใจในเหตุผล
เท่าที่รู้เห็น มั่นใจว่าเป็นไปได้ มีคุณค่า และมั่นใจว่าสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ในกระบวนการเรียนรู้
ซึ่งประกอบด้วยการสวดมนต์ ฝึกสมาธิในลักษณะต่าง ๆ และทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิด
วิเคราะห์ ได้ทดลองปฏิบัติจนประจักษ์ความจริงด้วยตนเอง ด้วยการสนทนา อภิปราย ถามคำถาม
เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนและ 3) เตรียมบุคลิกภาพที่เป็นกัลยาณมิตร สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน
แสดงความรัก ความเมตตา ความจริงใจต่อนักเรียน โดยการทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นให้ปรากฏ ให้
นักเรียนเห็นเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งแนวคิดของ ประภาศรี สีหอำไพ (2540: 22) ได้เสนอว่า การ
พัฒนาคุณธรรมในการจัดการศึกษาด้านจริยธรรม ผู้สอนควรปลูกฝังแนวคิดที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิด
พัฒนาการ ดังนี้ 1) การยอมรับความแตกต่างระหว่างความดีกับความชั่ว ตระหนักว่า ความดีเป็นสิ่งที่
ไม่ทำให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อน คนดีย่อมเป็นที่ชื่นชอบ ยกย่อง ผลผลิตของความดี เป็นสิ่งที่นำ
ความสุขใจมาให้ ความดีที่ประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นเป็นการสร้างคุณค่าของชีวิตและสังคม ในทาง
ตรงกันข้าม ความชั่วเป็นสิ่งที่นำความทุกข์กังวลใจมาให้ คนประพฤติชั่วย่อมได้รับผลของการกระทำ
นั้น 2) หลักสากลในการพิจารณาสภาพการณ์ไกลโดยรอบ สามารถนาเกณฑ์แยกแยะความดีงาม
กำหนดเป็นกฎคุณธรรม ใช้ได้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เป็นการประยุกต์ระบบคุณธรรมขึ้นมาใช้อย่าง
กว้างขวางจนเป็นหลักสากล (Universalization) 3) ความเข้าใจในคุณธรรม ซึมซับอยู่ในจิตใจ เมื่อมี
เหตุการณ์หรือความปรารถนาสามารถตัดสินใจเลือกประพฤติอยู่ในขอบเขตของความถูกต้อง สร้าง
ค่านิยม ที่เสริมสร้างคุณธรรมด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง (Comprehensiveness) 4) ความต่อเนื่อง
สัมพันธ์กันของระบบที่สร้างเสริมคุณภาพ มีแก่นสารที่เป็นหลักชัดเจน มีสัมพันธ์ภาพติดต่อกันโดยลา
ดับ (Coherence) 5) การวิเคราะห์วิจารณ์ความประพฤติได้ด้วยแนวทางของตนเอง เมื่อได้เลือก
ปฏิบัติสิ่งใดแล้วสามารถแยกแยะได้ว่าตนเองได้กระทำดีตามที่เข้าใจสภาวะของคุณงามความดีได้มาก
น้อยเพียงไร การวิเคราะห์ตนเองช่วยให้คุณธรรมพัฒนางอกงามอย่างแท้จริง สามารถวิจารณ์การ

กระทาของตนเองได้ (Self-Criticism) 6) การตัดสินคุณธรรม กล่าวได้ว่าเป็นพัฒนาการขั้นสุดท้ายในการพัฒนาคุณธรรม

จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในผู้เรียนมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับบุคคลทุกคนเพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข บุคคลในสังคมต้องได้รับการชี้นำให้ปฏิบัติร่วมกันอย่างถูกต้องและเหมาะสม ได้แก่ การรู้จักแยกแยะความดีกับความชั่ว การรู้จักสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง และการปฏิบัติตามคุณธรรมที่ดีงาม นอกจากนั้นแล้วสถาบันการศึกษาจะต้องสามารถหล่อหลอมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีคิด วิธีการและกระบวนการในการแสวงหาความรู้ และนาความรู้ที่มีในตนเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ระหว่างครูและผู้เรียน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การสนทนา การอภิปราย การสาธิต การเป็นแบบอย่างที่ดี การถามคำถามเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน เป็นต้น

บทสรุป

กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์สำหรับครูสังคมศึกษา เพื่อปลูกฝังจริยธรรมในผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21 มีจุดมุ่งหมายโดยนาการจัดการเรียนรู้แบบเบญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณและการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มาสังเคราะห์เพื่อเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ครบทั้ง 4 ด้าน อันประกอบด้วย พัฒนาการทางด้านกาย (กายภาวนา) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) และ พัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) อีกทั้งการเน้นผู้เรียนให้ทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมมือพึ่งพาเกื้อกูลกัน มีการปรึกษาหารือร่วมกัน และปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนเกิดความสามัคคี เมตตากรุณาต่อกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันอันเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาควรร่วมมือกับครอบครัว วัด สื่อมวลชนในการหล่อหลอมโดยช่วยกันอบรม จัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติสืบต่อไป

References

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)

_____. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2558). *การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียน*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คอมเมอร์เชียล เวิลด์ มิเดีย จำกัด.

ชาเลียง วุฒิจันทร์. (2524). *หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.

เชวง เตชะโกศยะ. (2552). *การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : จาก เว็บไซต์ <http://www.jariyatam.com/moralcultivation>. [10 มีนาคม 2566]

ดวงเดือน พันธุนาวิน. (2544). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมการวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

อิติรัตน์ รุ่งเจริญเกียรติ. (2558). “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วย กระบวนการเรียนรู้แบบ 4 MAT เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลการ เรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีความสามารถทางปัญญาต่างกัน” *Veridian E-Journal, Slipakorn University* 8, 2(4-8) : 1711.

ประภาศรี สีหอาไพ. (2540). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2539). *วินัยเรื่องที่ใหญ่กว่าคิด*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.. (2550). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พระมหาดิศร ถิรสีโล. (2540). *คุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพรีนติ้งเฮาส์.

พุทธทาสภิกขุ อินทปัญญา. (2514). *ความแตกต่างระหว่างศีลธรรมกับศาสนา*. นนทบุรี: เอกกรินทร์. มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทธาดาพับลิเคชั่น จำกัด.

วิเชียร พงษ์ประเสริฐ. (2527). *แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชน*. ในรายงานการวิจัย ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขต กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

สงวน สุทธิเลิศอรณ. (2525). *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต.

สมบุญ จารุณะ และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2558). “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอภิปรายกลุ่มเรื่องพระพุทธศาสนานำรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้แบบอภิปรายกลุ่มโดยใช้สื่อโสตทัศน”. *Veridian E-Journal, Slipakorn University* 8, 3(9-12) : 411.

สมพร เทพสิทธิ์า. (2542). *คุณธรรมและจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์.

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *รายงานเบื้องต้นการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.

สิริวรรณ ศรีพหล. (2552). *การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุนน อมรวิวัฒน์. (2513). *พุทธวิธีสอน*. เอกสารการประชุมทางวิชาการพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.

แสง จันทร์. (2524). *การสอนจริยธรรมในโรงเรียนกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา.